

חוק הניקוז וההגנה מפני שטפונות, התשי"ח - 1957^{1,2}

פרק ראשון: מבוא

הגדרות

(תיקון התשכ"א)

1. בחוק זה -

- "ניקוז" - כל פעולה שמטרתה לרכז, לאגור, להוביל או להרחיק מים עיליים או אחרים המזיקים או העלולים להזיק לחקלאות, לבריאות הציבור, לפיתוח הארץ או לקיום שירותים סדירים במדינה, לרבות ייבוש ביצות והגנה בפני שטפונות ומניעתם, אך למעט טיפול במי-ביוב;
- "עורק" - נהר, נחל, ערוץ, תעלה, שקע וכל אפיק אחר, בין טבעיים ובין מותקנים או מוסדרים, שבהם זורמים או עומדים מים, תמיד או לפרקים;
- "מי-ביוב" - לרבות מי-השופכין של מפעלי תעשייה ומלאכה ושל מבנים במשק חקלאי;
- "רצועת-מגן" - רצועות-קרקע לארכן של שתי גדות-עורק;
- "מפעל-ניקוז" - מפעל-ניקוז שהוקם באזור-ניקוז לפי הפרק הרביעי;
- "בית-דין לעניני מים" - בית-דין לעניני מים שהוקם על פי חוק המים, התשי"ט 1959-
- "הנציב" - נציב המים לענין חוק המים, התשי"ט 1959-.

מועצה לעניני ניקוז

2. (א) לענין חוק זה תהיה מועצה ארצית לעניני ניקוז (להלן - המועצה) לייעץ לשר החקלאות בדבר -

- (1) הכרזה על אזור-ניקוז;
- (2) אישור תכניות-ניקוז על ידי רשויות-ניקוז;
- (3) כל ענין אחר של מדיניות כללית הכרוך בביצוע חוק זה.

(ב) הרכב המועצה יהא -

- (1) הנציב, והוא יושב-ראש המועצה;
- (2) 8 נציגים שיתמנו על ידי הממשלה;
- (3) 12 חברים שאינם נציגי הממשלה ושיתמנו על ידי שר החקלאות ובהם 8 נציגים של ארגונים חקלאיים יציגים.

סדרי העבודה של המועצה

3. (א) המועצה רשאית לאצול מסמכויותיה לועדות-משנה.

- (ב) המועצה תמנה הן מבין חבריה והן משאינם חבריה ועדה הנדסית שתבדוק תכניות-ניקוז מבחינה הנדסית.
- (ג) שום פעולה של המועצה או של ועדה מועדונית לא תיפסל מחמת זה בלבד שבשעת הפעולה היה מקומו של אחד החברים פנוי מכל סיבה שהיא.
- (ד) המועצה תקבע בעצמה את סדרי העבודה והדיונים שלה ושל ועדותיה, לרבות המנין החוקי שלהן, במידה שהדבר לא נעשה בתקנות על ידי שר החקלאות.

פרק שני: פיקוח על עורקים

איסור על הטיית מים שלא בהיתר

4. (א) לא יטה אדם מים מעורק, ממיתקן-ניקוז או מצינור-ניקוז, לא יטה מים אליהם, לא ישנה את זרימת המים בהם ולא יניח לאחר לעשות פעולה כאמור, אלא בהיתר מאת הנציב ובהתאם לתנאי ההיתר.
- (ב) בעורק שכולו ברשות יחידים אין סעיף זה חל על בעלי הקרקעות שיש להם נגיעה לאותו עורק, ועל התופסים בקרקעות אלה, ובלבד שהנציב הודיע להם כי הפעולות המנויות בסעיף-קטן (א) עלולות להביא לידי סכנה של סחף-קרקע, שטפון, הצפה, או פגיעה בבריאות הציבור או בחקלאות.

איסור על עיבוד, בניה ומרעה בקרבת עורק

5. לא יקים אדם מבנה, ולא יתקין מיתקן, בעורק, מעליו או ברצועת המגן, לא יעבד שם קרקע בכל צורה שהיא, לא ירעה ולא יעביר בהם עדרי צאן, בקר או בעלי-חיים אחרים, אלא בהיתר מאת הנציב ובהתאם לתנאי ההיתר.

קביעת רצועות מגן על-ידי שר החקלאות

(תיקון התשכ"א)

6. (א) לא נקבעו לעורק פלוני רצועות-מגן בתכנית לפי סעיף 18, רשאי שר החקלאות לקבען, ובלבד -

(1) שרחבן של שתי רצועות-המגן יחד לא יעלה על מחצית רחבו של העורק כשהוא נמדד בין דפנות אפיקו;

(2) שאם מכוח ההגבלה שבפסקה (1) היה רחבה של אחת משתי רצועות-המגן פחות מחמישה מטר, רשאי שר החקלאות לקבוע לאחת מהן רוחב גדול יותר שלא יעלה על חמישה מטר.

- (ב) מי שנאלץ להפסיק עיבוד רצועת-מגן, כולה או מקצתה, עקב קביעת הרצועה על ידי שר החקלאות, זכאי לפיצויים מאוצר המדינה על הנזק שנגרם לגידוליו שברצועת-המגן על ידי ההפסקה.

(ג) התובע פיצויים לפי סעיף זה, יגיש תביעתו לנציב; לא קיבל הנציב את התביעה, כולה או מקצתה, יכריע בית-הדין לעניני מים.

החזרת המצב לקדמותו

7. (א) הוקמו מבנים, הותקנו מיתקנים, ניטעו עצים או נזרעו גידולים, בניגוד לסעיף 5, או הוטו מים מעורק, הוטו אליו או שונתה זרימתם בו, בניגוד לסעיף 4, רשאי הנציב, אם ראה צורך בכך כדי למנוע סכנה של סחף-קרקע, שטפון, הצפה או פגיעה בבריאות הציבור או בחקלאות, לצוות על מי שעשה פעולה כאמור או על המחזיק במבנים, במיתקנים או בעצים או בגידולים האמורים, לסלקם או להחזיר את המצב לקדמותו בדרך אחרת, כפי שיקבע בצו; לא קויימו הוראות הצו, רשאי הנציב לעשות את העבודות הדרושות לקיומו ולגבות את הוצאותיהן מן החייב בקיום הצו כאמור.

(ב) קיום הצו או ביצוע העבודות על ידי הנציב אינו פוטר את מי שעשה את הפעולה, שבעקבותיה ניתן הצו, מאחריות פלילית לפי חוק זה ולפי כל חיקוק אחר.

ערר

8. הרואה עצמו נפגע על ידי סרוב לתת היתר לפי פרק זה או על ידי ביטולו או על ידי תנאי שבהיתר או על ידי שינויים בו או על ידי צו הנציב לפי פרק זה, רשאי לערור לפני בית-הדין לעניני מים. צו שאיננו נוגע למבנים ושהוגש עליו ערר, רשאי בית-הדין לעניני מים לעכב את ביצועו.

הוראות מיוחדות לתיעול עירוני

9. פרק זה אינו חל לגבי עורקים שהותקנו או סודרו במיוחד על ידי עיריה או מועצה מקומית בתחומה לשם ניקוז מי-גשמים אלא במידה שקבע שר החקלאות, בהתייעצות עם שר הפנים, לגבי אותה עיריה או מועצה מקומית, בהודעה שפורסמה ברשומות; לענין זה "מועצה מקומית" - למעט מועצה אזורית שהוקמה תוך כדי שימוש בסמכויות לפי סעיף 5(3) לפקודת המועצות המקומיות, 1941.

פרק שלישי : אזורי-ניקוז ורשויות-ניקוז

הכרזת אזור ניקוז

10. שר החקלאות רשאי, לאחר התייעצות במועצה, להכריז ברשומות על שטח מסויים כעל אזור-ניקוז.

הקמת רשות ניקוז, הרכבה וסדרי עבודתה

11. (א) שר החקלאות רשאי, בצו ברשומות ולאחר התייעצות עם שר הפנים, להקים רשות-ניקוז ולקבוע לה תחום שיכלול אזור-ניקוז, חלק ממנו, או מספר אזורי-ניקוז (להלן - הצו המקים).

(ב) לא יקים שר החקלאות רשות-ניקוז אלא אם הסכימו לכך רוב הרשויות המקומיות שבתחום-שיפוטן נמצא רוב השטח העומד להיכלל בתחום רשות הניקוז, או על פי החלטת הממשלה.

(ג) בהרכב רשות הניקוז יהיה רוב של נציגי הרשויות המקומיות שבתחום רשות הניקוז ומיעוט של נציגי הממשלה, שמספרם לא יעלה על שלושה; שר החקלאות, בהתייעצות עם שר הפנים, יפרט בצו המקים, או בצו מאוחר יותר, את מידת ייצוגה של כל רשות מקומית ברשות-הניקוז המוקמת.

(ד) נכלל בתחום רשות-הניקוז שטח שאינו בתחום רשות מקומית, ימנה שר החקלאות, בצו המקים, לא יותר משני אנשים מקרב בעלי הקרקעות ומעבדיהן המייצגים, לדעתו, את בעלי הקרקעות של אותו שטח, להיות חברים ברשות-הניקוז המוקמת.

(ה) שר החקלאות רשאי, בצו המקים, או בצו מאוחר יותר, לקבוע הוראות בדבר הרכב הרשות, דרך מינויים של חבריה, סדרי-הנהלתה, ודרכי-פירוקה, לרבות הקניית רכושה והעברת חובותיה בשעת פירוקה.

(ו) שום פעולה של רשות הניקוז לא תיפסל מחמת זה בלבד שבשעת הפעולה היה מקומו של אחד החברים פנוי מכל סיבה שהיא.

תפקידי רשות הניקוז

12. תפקידי רשות הניקוז הם לדאוג לניקוזו הסדיר של התחום שנקבע לה בצו המקים, ולשם כך להקים, לשנות ולהחזיק ולפתח מפעלי-ניקוז באותו תחום; במילוי תפקידיה אלה תפעל רשות הניקוז גם למניעת מפגעי-בריאות.

פטור נכסי רשות הניקוז מתשלומי חובה

13. דין רכושה של רשות הניקוז לענין ארנונות, מסים ותשלומי-חובה אחרים כדין נכסי המדינה.

רשות הניקוז - תאגיד

14. רשות הניקוז היא תאגיד ובמסגרת סמכויותיה רשאית היא להתקשר בחוזים, לרכוש נכסים, להחזיק בהם ולהעבירם, לתבוע ולהיתבע ולעשות כל פעולה הדרושה למילוי תפקידיה.

שינוי תחום רשות ניקוז

15. (א) שר החקלאות רשאי, בצו ברשומות, להרחיב את תחום רשות הניקוז או לאחד רשויות-ניקוז, והוראות סעיף 11 יחולו על צו כאמור כאילו היה צו מקים.

(ב) משנתכוננה רשות-ניקוז מורחבת או מאוחדת כאמור יחדלו הרשות או הרשויות שבמקומן היא באה, וכל נכסיהן, זכויותיהן, חובותיהן והתחייבויותיהן יעברו אליה, זולת אם ניתנה בצו כאמור הוראה אחרת לענין זה.

הקניית רכוש והטלת התחייבויות

16. בצווים לפי הסעיפים 11 או 15 רשאי שר החקלאות לקבוע הוראות בדבר הדרך שבה יוקנה לרשות הניקוז כל רכוש שהיה ערב הקמתה, או ערב שינוי תחומה, רכושה של רשות אחרת שעסקה לפי כל חיקוק, בניקוז, לרבות רכושה של רשות מקומית שתחומה, כולו או מקצתו, בתחום רשות הניקוז, ובלבד שהרכוש המוקנה שימש למטרות-ניקוז בלבד; כן רשאי שר החקלאות בצווים כאמור להטיל על רשות הניקוז התחייבויות הנובעות מפעולות-ניקוז שנעשו על ידי רשויות אלה.

פרק רביעי: הקמת מפעלי-ניקוז

אין מפעל ניקוז ללא תכנית

17. רשות-ניקוז לא תקים מפעל-ניקוז ולא תשנהו אלא לפי תכנית שתוכן ותאושר בהתאם להוראת חוק זה (להלן - התכנית).

פרטי התכנית

18. (א) התכנית תפרט -

- (1) שטח-פעולתו של המפעל;
- (2) העבודות הדרושות להקמת המפעל וניהולו;
- (3) אומדן ההשקעות והצעות למימון;
- (4) המקרקעין שיש לתפסם לצמיתות, וכן את המקרקעין שבהם יניחו צינורות או יעשו פעולות ארעיות להקמת המפעל בלי שתידרש תפיסתם לצמיתות;
- (5) רחבו של רצועות-המגן שבתחום התכנית;
- (6) העורקים שבתחום הרשות.

(ב) לתכנית יצורפו תשריטים של השטח שעליו היא חלה.

פרסום הצעת תכנית

19. תכנית שהחליטה עליה רשות הניקוז תונח במשרדי רשות הניקוז והעתק ממנה יונח במשרדי הרשויות המקומיות הנכללות בתחום רשות הניקוז, וכל המעוניין רשאי לעיין בתכנית חנים; הודעה על הנחת התכנית תפורסם ברשומות, בשני עתונים יומיים, וגם בכל דרך אחרת שהורה עליה המנהל.

התנגדויות לתכנית

20. כל המעוניין, הן בתורת בעל והן בדרך אחרת, בקרקע, בבנין או בנכסים אחרים העשויים להיפגע על ידי תכנית שהונחה, רשאי להגיש התנגדות לרשות הניקוז תוך שלושים יום מיום פרסום ההודעה על ההנחה.

הגשה לאישור שר החקלאות

21. (א) בתום המועד להגשת התנגדויות תעביר רשות הניקוז את התכנית וההתנגדויות שהוגשו, בצירוף ההערות שלה, לשר החקלאות.

(ב) שר החקלאות, לאחר התייעצות במועצה, רשאי לאשר את התכנית, בשינויים או בלי שינויים, או להסירה.

(ג) שר החקלאות לא ידחה התנגדות אלא לאחר שניתנה למתנגד הזדמנות להשמיע טענותיו לפניו או לפני המועצה או לפני מי שמינה שר החקלאות לכך.

מקומות קדושים והיסטוריים

22. (א) היה ביצועה של תכנית פוגע במקום קדוש כמשמעותו בדבר-המלך-במועצה על א"י (המקומות הקדושים), 1924, לא יאשר אותה שר החקלאות אלא בהסכמת שר הדתות.

(ב) היה ביצועה של תכנית פוגע באתר היסטורי, כמשמעותו בפקודת העתיקות, לא יאשר אותה שר החקלאות אלא בהסכמת שר החינוך והתרבות.

תיאום התכנית עם תכנית בנין עיר

23. (א) לא יאשר שר החקלאות תכנית לפני שהביאה לפני כל ועדה מחוזית לבניה ולתכנון-עיר שבמחוז נמצא השטח שעליו חלה התכנית, והועדה רשאית לאשר את התכנית או לא לאשרה, על אף האמור בפקודת בנין ערים, 1936, בדבר דרכי אישור תכניות בנין-עיר.

(ב) לא תסרב הועדה המחוזית לאשר תכנית אלא מטעמים שמכוחם רשאית היא לסרב לאשר תכנית בנין-עיר לפי פקודת בנין ערים, 1936.

(ג) לא אישרה הועדה תכנית כאמור, תובא התכנית לפני הממשלה והיא רשאית לאשרה, בשינויים או בלי שינויים, או להסירה.

פרסום, תחילתה ועדיפותה של תכנית ניקוז

24. (א) הודעה על אישורה של תכנית או על הסרתה תפורסם ברשומות, ותחילתה של התכנית היא ביום פרסום ההודעה או ביום מאוחר יותר שנקבע באותה הודעה; תכנית שאושרה, בשינויים או בלי שינויים, תונח לעיון בדרך שנקבעה בסעיף 19.

(ב) תכנית שאושרה לפי חוק זה, יהא כוחה יפה מכוחה של כל תכנית בנין-עיר.

הצעת שינוי בתכנית ניקוז

25. (א) רשות הניקוז רשאית להביא שינויים בתכנית-ניקוז שאושרה.

(ב) דין החלטה בדבר שינויים בתכנית כדין החלטה על תכנית, לענין הסעיפים 19 עד 23, אלא שהמנהל רשאי לקצר את המועד להגשת התנגדויות לשינוי תכנית, ובלבד שלא יפחת מעשרה ימים, ומשעשה כן ישלח בדואר רשום הודעה לכל המעוניינים בדבר השינוי והמועד.

(ג) סעיף-קטן (ב) אינו חל על שינוי בתכנית שאין בו כדי לפגוע בזכויות.

הגבלת בניה עם פרסום תכנית

26. (א) משנתפרסמה הודעה על הנחת תכנית כאמור בסעיף 19, יהיו הקמת בנינים והגדלתם, וכן נטיעה בקרקעות המיועדות לפי התכנית לתפיסה צמיתה מותנות בהיתר המנהל כל עוד לא הוסרה התכנית או כל עוד לא הוצאה הקרקע מן התכנית עקב שינויים בה, אך לא יותר משנתיים מיום פרסום ההנחה כאמור.

(ב) קרקע שלא היתה כלולה בתכנית לפי סעיף 19 ונכללה כמיועדת לתפיסה צמיתה בתכנית שאושרה לפי סעיף 21 או 23 יחול עליה האיסור האמור בסעיף-קטן (א) במשך שנה מיום פרסום ההודעה על אישור התכנית.

(ג) הוגבלו זכויותיו של פלוני בקרקע מכוח הסעיפים-הקטנים (א) או (ב), רשאי שר האוצר לפטור פטור, מלא או חלקי, מתשלום כל מס המגיע לאוצר המדינה בקשר לאותה קרקע, ורשאית רשות מקומית לפטור כאמור מתשלום כל ארנונה, מס או תשלום-חובה אחר המגיע לה, הכל במידה שהדבר נוגע לתקופה בה הוגבלו זכויותיו ובשים לב לקיפוח ההנאה בקרקע מכוח ההגבלות האמורות.

הקמת מפעל

27. (א) רשות הניקוז תבצע את התכנית כפי שאושרה ותקים את מפעל הניקוז ותחזיקו ותנהלו, בכפוף להוראות חוק זה.

(ב) למילוי תפקידיה האמורים, רשאית רשות הניקוז ושליחיה להיכנס לכל מקום - למעט בית-מגורים - לקדוח, לחפור, להקים מבנים ומיתקנים ולהניח צינורות בכל מקום, הכל בהתאם לתכנית, וכן לסלק מבנים, נטיעות וגידולים בכל מקום, במידה שדרוש הדבר להקמת מפעל הניקוז.

סמכות למתן היתרים לפי חיקוקים אחרים

28. היתה פעולה מהפעולות המנויות בסעיף 27 טעונה היתר, רשיון או פטור על פי כל חיקוק, רשאים גם שר החקלאות והשר הממונה על ביצועו של אותו חיקוק ביחד לתת את ההיתר, הרשיון או הפטור.

תפיסת מקרקעין

29. (א) מבנים או מקרקעין אחרים המיועדים לפי התכנית לתפיסה צמיתה וכן מבנים אחרים ששטחם דרוש לפי התכנית להקמת מפעל הניקוז, רשאית רשות הניקוז לדרוש את פינויים, לאחר שניתנה לתופסים בהם הודעה בכתב תשעים יום מראש.

(ב) לענין סעיף זה תכנית מאושרת דינה כדין פסק-דין פינוי של בית-משפט שאין עליו ערעור עוד, ומותר להוציאו לפועל על ידי כל משרד הוצאה-לפועל שבתחום-שיפוטו של בית-המשפט המחוזי, שבו נמצאים הבנינים או המקרקעין; אולם אם היה המבנה דירה כמשמעותה בחוק הגנת הדייר, התשט"ו-1955, והתופס בה מוגן מפני פינוי מכוח החוק ההוא, לא יפונה אלא לאחר שהועמד דיור חלוף או שולמו לו פיצויים כדי השג דיור חלוף, הכל להנחת-דעתו של יושב-ראש ההוצאה לפועל.

(ג) הוקמה דירה עקב הפרת איסור-בניה לפי חוק זה, או אחרי הפרסום ברשומות על הנחת התכנית לפי סעיף 19, והעמידה רשות הניקוז לרשותו של הדייר דיור חלוף או שילמה לו פיצויים לפי סעיף זה, יפצה מי שמכוחו תפס הדייר בדירה, את רשות הניקוז על ההוצאות שהוציאה לדיור החלוף או על הפיצויים ששילמה.

רכישת מקרקעין

(תיקון התשכ"א)

30. מקרקעין המיועדים לפי תכנית לתפיסה צמיתה רשאית רשות הניקוז לרכשם מיד, והמקרקעין יירשמו על שם רשות הניקוז בספרי האחוזה חפשיים מכל שעבוד, עיקול, או זכות חפצית אחרת, על סמך אישור שיינתן למטרה זו על ידי שר החקלאות.

רכישת זכות חכירה במקרקעין

(תיקון התשכ"א)

30א. מקרקעין המיועדים לפי תכנית לתפיסה צמיתה כאמור בסעיף 18 והם חלק מחלקה רשומה בפנקס-מקרקעין, רשאית רשות הניקוז, לפי בחירתה, במקום לרכשם כאמור בסעיף 30, לחכרם לתקופה שלא תעלה ללא הסכמת המחכיר על שנתיים, כשהם חפשיים מכל שעבוד, עיקול או זכות חפצית אחרת, וזכות החכירה תירשם בפנקס-מקרקעין על שם רשות הניקוז על סמך אישור לכך מאת שר החקלאות; תנאי החכירה כאמור ותקופתה, להוציא תנאים בדבר מתן פיצויים וצורתם, ייקבעו באותו אישור של שר החקלאות, וכל תשלום-חובה שחל על המחכיר, בשל אותם מקרקעין, אחרי התפיסה - יחול על רשות-ניקוז.

פיצול

(תיקון התשכ"א)

30. תפסה רשות-ניקוז מכוח תכנית מקרקעין שהיו מיועדים לתפיסה צמיתה לפי אותה תכנית, והם חלק מחלקה רשומה בפנקס-מקרקעין, רשאית היא להפריד את החלק על ידי רישום פיצול החלקה בפנקסי המקרקעין; רשם המקרקעין ירשום את הפיצול, על אף האמור בכל דין, על פי תשריט מאושר על ידי שר החקלאות ומחלקת המדידות ולאחר שהודיע לבעלי זכות במקרקעין אלה על כוונתו לעשות כן.

פיצויים בעד רכישת מקרקעין

(תיקון התשכ"א)

30. תפסה רשות-ניקוז מכוח תכנית מקרקעין שהיו מיועדים לתפיסה צמיתה על פי אותה תכנית, תשלם עליהם פיצויים למי שהיה זכאי להם אילו נתפסו המקרקעין לצמיתות על ידי רשות-מים כאמור בסעיף 190(1) לחוק המים, התשי"ט 1959-, ורואים את המקרקעין לענין תשלום הפיצויים כאילו נרכשו על ידי רשות הניקוז בבעלות, בין שנרכשו כך למעשה ובין שנכרו בלבד כאמור בסעיף 30א; חובת תשלום הפיצויים נוצרת ביום שנתפסו המקרקעין כאמור.

הפיכת זכות חכירה לבעלות

(תיקון התשכ"א)

30. ד. רשמה רשות-ניקוז פיצול כאמור בסעיף 30ב במקרקעין שנכרו על ידיה, ושילמה את הפיצויים המגיעים לפי סעיף 30ג, רשאים הן המחכיר והן רשות הניקוז לדרוש שרשות הניקוז תירשם בפנקס המקרקעין כבעלים של החלק הנפרד ושהחכירה תבוטל; סירב אחד מהם להסכים לרישום ולביטול כאמור, רשאי בית-הדין לעניני מים, על פי בקשתו של השני, להורות לרשם המקרקעין לבטל את החכירה ולרשום את רשות הניקוז כבעלים של החלק הנפרד כאמור.

גישה חלופה סבירה

31. היתה תכנית מונעת מבעל-מקרקעין או מהתופס בהם בזכות את הגישה אליהם, חייבת רשות הניקוז לפתוח ולהתקין לו, על חשבונה היא, דרך גישה חפשית סבירה לאותם מקרקעין, ולשם כך רשאית היא להשתמש בכל הסמכויות שיש לה לגבי הקמת מפעל-ניקוז ולהכניס הוראות מתאימות לתכנית.

ביצוע עבודות זמניות

32. (א) ביצעה רשות הניקוז במקרקעין שאינם מיועדים לתפיסה צמיתה, עבודות-חפירה או כל עבודה אחרת, בתחום סמכויותיה, תחזיר את המקרקעין בהקדם לאותו מצב, ככל האפשר, שבו היו לפני כן.

(ב) לא קיימה רשות הניקוז את המוטל עליה לפי סעיף-קטן (א), רשאי בעל המקרקעין או התופס בהם בזכות לאחר שהתרה ברשות הניקוז בכתב לעשות זאת ולתבוע את החזרת ההוצאות מרשות הניקוז.

פיצויים שלא בעד תפיסה לצמיתות

33. (א) מי שנגרם לו נזק כתוצאה מפעולות להקמת מפעל-ניקוז או לניהולו, או מליקויים או קלקולים במיתקני המפעל, והנזק הוא אחד המנויים להלן, זכאי לפיצויים מרשות הניקוז:

- (1) שלילה זמנית או צמיתה של שימוש סביר או של הנאה סבירה במקרקעין, למעט תפיסתם לצמיתות;
- (2) הפחתת שוויים של מקרקעין;
- (3) סילוקם או שינויים של מבנים, נטיעות או גידולים.

(ב) סעיף-קטן (א) אינו גורע מהוראות סעיף 29 וכן מאחריות לנזיקין לפי כל דין אחר לגבי ליקויים או קלקולים במיקני המפעל.

תמורת פיצויים

34. הפיצויים לפי חוק זה ישולמו בכסף, אולם רשאית רשות הניקוז להעמיד לרשות הזכאי לפיצויים מקרקעין אחרים באותה סביבה במקום המקרקעין שנתפסו, או לסלק פגיעות על ידי הקמת מבנה או התקנת מיתקן או בדרך סבירה אחרת, הכל במידה שהדבר עשוי לבוא במקום פיצוי כספי.

שיעור הפיצויים

(תיקון התשכ"א)

34א. (א) כללים שנקבעו לחישוב פיצויים לפי סימן ד' בפרק השלישי לחוק המים, התשי"ט 1959-, יחולו בתביעות-פיצויים לפי חוק זה על גרימת נזק מסוג הנזקים שנקבעו בכללים אלה.

(ב) כל עוד לא נקבעו כללים כאמור, יהיו שיעור הפיצויים בעד תפיסת מקרקעין על פי תכנית וחישובם - כאמור בפקודת הקרקעות (רכישה לצרכי ציבור), 1943, למעט סעיף 20 שבו, ובשינויים המחוייבים לפי הענין; בין השאר יבוא לענין זה מועד הפרסום ברשומות בדבר הנחת התכנית לפי סעיף 19 במקום מועד פרסום ההודעה לפי סעיף 5 לאותה פקודה.

ההכרעה בדבר פיצויים בידי בתי דין לענייני מים

35. (א) באין הסכמה בין רשות הניקוז ובין התובע פיצויים בדבר הפיצויים, שיעורם, צורת-נתינתם, יכריע בית-הדין לענייני מים.

(ב) בחישוב הפיצויים ע"י בית-הדין לענייני מים לא יובאו בחשבון נכסים, גידולים ונטעים שנתווספו למקרקעין עקב הפרת איסור בניה, זריעה, או נטיעה לפי חוק זה; הוראה זו אינה גורעת מסעיף 30.

הטלת ארנונות על ידי רשות ניקוז

36. (א) רשות הניקוז רשאית, באישור שר החקלאות, להטיל על המקרקעין באזור הניקוז ארנונות אלה שישולמו על ידי בעליהם:

(1) ארנונות-ניקוז מיוחדות לכיסוי מלא או חלקי של הוצאות שהוצאו להקמת מפעל הניקוז או לשינויו, או של הוצאות משוערות מראש לפעולות אלה;

(2) ארנונות-ניקוז כללית לכיסוי הוצאות אחרות של רשות הניקוז, לרבות החזקת מפעל הניקוז.

(ב) רשות הניקוז רשאית, באישור שר החקלאות, לקבוע את שיעורי הארנונות ואת מועדי שילומן ולהטילן בסכומים או בדרגות שונות, בשים לב, בין השאר, לנתונים אלה:

(1) שטח המקרקעין;

(2) סוג המקרקעין, טיבם ויעודם;

(3) דרך ניצולם;

(4) באיזו מידה מביא מפעל הניקוז או השינוי בו להשבחת המקרקעין;

(5) באיזו מידה נגרם הצורך בהקמת מפעל הניקוז, בהחזקתו, או בשינויו על ידי המפעלים, המבנים או המיתקנים הנמצאים על אותם מקרקעין, ועל ידי הזרמת מי-ביוב לעורקי-ניקוז על ידי מפעלים ומיתקנים כאמור.

(ג) רשות הניקוז תפרסם ברבים, במועדים ובדרך שנקבעו בתקנות, הודעה בדבר כוונתה להטיל ארנונות-ניקוז, שיעוריהן ומועדי-שילומן, ולפני שתטיל את הארנונות תתן לכל המעוניין להשמיע את דבריו באותו ענין, במועדים ובדרך שנקבעו בתקנות.

(ד) לענין ארנונות הניקוז, בעל המקרקעין - לרבות כל אדם המקבל או הזכאי לקבל הכנסה מהמקרקעין או שהיה מקבלה אילו המקרקעין היו נותנים הכנסה, בין בזכותו הוא, בין כסוכן, כנאמן או כבא-כוח, בין שהוא הבעל הרשום ובין שאיננו הבעל הרשום, וכן שוכר או שוכר-משנה ששכר את המקרקעין לתקופה שלמעלה מארבע שנים, ובמקרקעין התפוסים על ידי מפעל תעשייתי - מי שבידו השליטה על המפעל; וכל חיוב בתשלום ארנונה המוטל לפי חוק זה על בעל יאה מוטל על כל אלה ביחד ולחוד.

פרסום הודעות על ארנונות ניקוז

37. רשות הניקוז תפרסם במועדים ובדרך שנקבעו בתקנות הודעה בדבר הטלת הארנונות, שיעורן ומועדי-שילומן, וכן תפרסם ברשומות הודעה בדבר אישור הארנונות על ידי שר החקלאות.

אופן הכנת לוח שומה

38. (א) רשות הניקוז תשום את המקרקעין החייבים בארנונות ותכין לוח-שומה שיכיל את הפרטים שייקבעו בתקנות.

(ב) דרכי הכנת לוח השומה, התוספות והשינויים שמותר להכניס בו ותחילת תקפו ייקבעו בתקנות.

(ג) בעל-מקרקעין ראוי, בדרך שתיקבע בתקנות, לדרוש בקורת לוח השומה.

(ד) רשות-ניקוז ראשית לאצול מסמכיותיה לפי סעיף זה לועדה שתורכב מחבריה.

חובה למסור ידיעות

39. רשות מקומית שתחומה, כולו או מקצתו, כלול בתחומה של רשות הניקוז תתן לרשות הניקוז או למי שהרשות אצלה מסמכיותיה לפי סעיף 38, את כל הידיעות שבדיה העשויות, לדעת רשות הניקוז, להקל את הכנת לוח השומה.

הנחת לוח השומה

40. משהושלם לוח השומה יונח הוא או העתק ממנו במשרדי רשות הניקוז, במשרדי הרשויות המקומיות שתחומן, כולו או מקצתו, כלול בתחומה של רשות הניקוז, ובמקומות אחרים שיקבע שר החקלאות.

הודעה בדבר הנחת לוח השומה

41. רשות הניקוז תפרסם באזור הניקוז הודעה בדבר הנחת לוח השומה או ההעתק כאמור ותציין בה שכל אדם זכאי תוך שלושים יום, מיום פרסום ההודעה, לעיין בלוח ולסדר לו העתק או תקציר ממנו ולהגיש עליו ערר.

ערר

42. (א) כל אדם זכאי, תוך שלושים יום מפרסום ההודעה כאמור בסעיף 41, להגיש לבית-דין לענייני מים ערר מנומק על יסוד טענה מטענות אלה:

(1) שהוא נרשם, או לא נרשם, בלוח השומה שלא כדין או שנרשם בו באופן לא-נכון;

(2) שהשומה אינה מתאימה לכללים לפי סעיף 36 או אינה צודקת.

(ב) ערר על שומת הארנונה אינו מעכב את גבייתה.

גביית ארנונת ניקוז

(תיקון התשכ"א)

43. (א) חיוב בארנונה לפי לוח השומה יוצא לפועל על פי תעודה של רשות הניקוז כדרך שמוציאים לפועל פסק-דין סופי של בית משפט השלום. לענין זה אין נפקא מינה, אם הארנונה נגבית על ידי רשות הניקוז או על ידי רשות מקומית.

(ב) שר החקלאות, בהתייעצות עם שר הפנים, רשאי להטיל על רשות מקומית, שתחומה כולל, כולו או מקצתו, בתחום רשות הניקוז, לגבות את ארנונות הניקוז על המקרקעין שבתחומה.

(ג) שר החקלאות, בהסכמת שר הפנים, רשאי לחייב רשות מקומית שתחומה כולל, כולו או מקצתו, בתחום הניקוז, לשלם לרשות הניקוז את הסכום הכולל של ארנונות הניקוז על המקרקעין שבתחומה, על פי שומות סופיות שנערכו לבעלי-מקרקעין אלה, ורשות מקומית שנתחייבה לשלמן כאמור רשאית לגבותן מבעלי המקרקעין החייבים בתשלומן במידה שלא שילמו אותן במישרין לרשות הניקוז.

(ד) נתחייבה רשות מקומית לשלם ארנונות-ניקוז לרשות הניקוז, תכלול בתקציבה את הסכום הכולל של הארנונות המגיע לתקופת התקציב הן כתקבול מגבית ארנונות הניקוז והן כתשלום לרשות הניקוז, ורשאית היא לשנות פריטים אלה בתקציבה, אם חלו שינויים באומדן עקב הכרעות בעררים ובערעורים על שומות.

חיוב בהוצאות ניקוז

(תיקון התשכ"ד)

43. (א) רשות-ניקוז, באישור שר החקלאות ובהסכמת שר הפנים, רשאית להחליט שההוצאות להקמת מפעל-ניקוז, לשינויו או להחזקתו (להלן בסעיף זה - פעולות-ניקוז) או ההוצאות המשוערות מראש לפעולות-ניקוז יכוסו - כולן או מקצתן, לפי מכסות שתקבע בהחלטתה - על ידי הרשויות המקומיות המיוצגות ברשות הניקוז ועל ידי בעלי השטחים שהם בתחום רשות הניקוז ואינם נכללים בתחום רשות מקומית.

(ב) אישור שר החקלאות והסכמת שר הפנים לא יינתנו אלא לאחר שניתנה לרשויות המקומיות הנוגעות בדבר הזדמנות להביא את טענותיהן לפני השרים.

(ג) חלוקת נטל ההוצאות לפי מכסות כאמור תיעשה, ככל האפשר, בשים לב למידת ההנאה והתועלת שישנן לכל רשות מקומית ולבעלי השטחים כאמור בפעולות הניקוז ולמידה שבה נגרם הצורך בפעולת הניקוז על ידי מפעלים, מיתקנים ומבנים הנמצאים בתחומם.

(ד) רשות מקומית הרואה את עצמה נפגעת על ידי חלוקת נטל ההוצאות לפי סעיף זה, רשאית לערור על החלטת רשות הניקוז לפני בית-הדין לעניני מים תוך שלושים יום לאחר שניתנה לה הודעה על החלטת רשות הניקוז; ההודעה על החלטה תפרט, בין השאר, את התאריכים של אישור שר החקלאות והסכמת שר הפנים.

גביית המכסות על-ידי הרשות המקומית

(תיקון התשכ"ד)

43ב. (א) בתחומה של רשות מקומית שחוייבה בתשלום מכסה לפי החלטת רשות הניקוז כאמור בסעיף 43א, לא תיגבה ארנונת-ניקוז מיוחדת לכיסוי ההוצאות המשוערות של פעולה זו, הכל לפי הענין; אולם רשאית הרשות המקומית להטיל, לכיסוי ההוצאות האמורות, היטל על בעלי המקרקעין שבתחום הרשות המקומית (להלן - היטל-ניקוז).

(ב) היטל הניקוז יוטל לפי המבחנים שייקבעו בחוק-עזר של הרשות המקומית והודעה על סכום ההיטל תינתן לחייבים בו במועד ובדרך שייקבעו באותו חוק-עזר; חוק-העזר טעון גם אישורו של שר החקלאות.

(ג) המבחנים ייקבעו במגמה שבעל-מקרקעין שאינו נהנה מפעולת הניקוז או שמפעלו, מיתקניו או מבניו שעל המקרקעין אינם גורמים לפעולת הניקוז - לא יהא חייב בתשלום היטל הניקוז.

(ד) הרואה את עצמו נפגע על ידי הודעה לפי סעיף-קטן (ב), רשאי לערור עליה לפני בית-הדין לעניני מים תוך שלושים יום מיום המצאתה.

(ה) היטל-ניקוז ייגבה בדרך שגובים את ארנונת הרכוש המוטלת באותה רשות מקומית, והערר לפי סעיף זה אינו מעכב את הגבייה.

(ו) "בעל-מקרקעין" - לענין סעיף זה, כמשמעותו בסעיף 36(ד).

גביית המכסות בשטחים שאינם כלולים בתחום רשות מקומית

(תיקון התשכ"ד)

43ג. (א) החליטה רשות-ניקוז על חלוקת ההוצאות לפי מכסות כאמור בסעיף 43א, רשאית היא להטיל ארנונת-ניקוז לפי סעיף 36(א)1) בשטח שאינו כלול בתחום של רשות מקומית, לשם גביית המכסה שנקבעה לאותו שטח בהחלטת רשות הניקוז.

(ב) שר החקלאות ושר הפנים רשאים לקבוע בתקנות, למדינה כולה או לתחום של רשות-ניקוז פלונית, כי במקום הארנונות לפי סעיף-קטן (א) ישלמו בעלי המקרקעין כמשמעותם בסעיף 36(ד) בשטח שאינו כלול בתחום של רשות מקומית, היטלים לפי מבחנים שיקבעו השרים; על קביעת המבחנים יחולו הוראות רשות הניקוז.

(ג) בתקנות לפי סעיף-קטן (ב) ייקבעו הוראות בדבר דרכי ההודעה של רשות הניקוז על הטלת ההיטל, מועדה ותנאי הערר על ההיטל לפני בית-הדין לעניני מים.

חוקי עזר

44. (א) רשות הניקוז רשאית, באישור שר החקלאות, להתקין חוקי-עזר בכל הנוגע לביצוע תפקידיה, ובין השאר רשאית היא בחוקי-העזר:

(1) להסדיר חפירת תעלות, הקמת מבנים או התקנת מיתקנים, כדי למנוע הפרעה להקמתו או לפעולתו התקינה של מפעל-ניקוז;

(2) להגביל או להסדיר את הגישה לעורקים או המעבר בהם לאדם, לבעלי-חיים או לכלי-רכב.

(ב) הוראות סעיף 99 לפקודת העיריות, 1934, יחולו, בשינויים המחוייבים לפי הענין, על חוקי-העזר של רשות-ניקוז, אך לא יוטלו אגרות ותשלומי-חובה אחרים מכוח חוקי-עזר אלה.

דין המדינה כדין בעל הקרקע

45. לענין חיוב בארנונות ותשלומים אחרים לפי חוק זה, דין המדינה כדין כל בעל-מקרקעין אחר.

תקציב רשות הניקוז

46. (א) רשות הניקוז תערוך בכל שנה, במועד ובצורה שייקבעו בתקנות, הצעת-תקציב המראה אומדן הכנסותיה ותוצאותיה ותגישה לאישור שר החקלאות.

(ב) לא ישולם סכום מכספי רשות הניקוז לא על פי התקציב שאושר כאמור ולא תתחייב רשות הניקוז בשום התחייבות אלא לפיו או לפי החלטת רשות הניקוז שנתקבלה כדין ואושרה על ידי שר החקלאות.

(ג) לכיסוי תקציבה רשאית רשות הניקוז לקבל הענקות ותקבולים אחרים.

מסירת דינים וחשבונות

47. רשות הניקוז חייבת להגיש למנהל אחת לשנה דו"ח על פעולותיה ולכלול בו פרטים כפי שייקבע בתקנות ולספק לו, או למי שהוסמך לכך על ידיו, כל ידיעה שידרוש בקשר לפעולותיה.

בקורת מבקר המדינה

48. רשות הניקוז תהיה גוף מבוקר כמשמעותו בסעיף 7(ז) לחוק מבקר המדינה, התשי"ט-1949.

חובת רשות הניקוז לקיים הוראות השר

49. לא מילאה רשות הניקוז תפקיד מתפקידה, רשאי שר החקלאות לצוות עליה לעשות את הדרוש לביצוע אותו תפקיד בדרך שיקבע בצו, ואם לא קיימה רשות הניקוז הוראות הצו האמור, רשאי שר החקלאות להטיל את קיומו על הנציב ולגבות מרשות הניקוז את ההוצאות שהוצאו לענין זה.

ביצוע פעולות ניקוז על-ידי המנהל

50. (א) כל עוד לא הוקמה רשות-ניקוז לאזור-ניקוז, רשאי הנציב, באישור שר החקלאות, להקים, להחזיק ולשנות מפעלי-ניקוז.

(ב) השתמש הנציב בסמכותו זו, ינהג בכל פעולותיו, לרבות פרסום תכניות והטלת ארנונות, כאילו היה רשות-ניקוז שהוקמה בהתאם להוראות חוק זה, וכל סעד הניתן לאדם נגד רשות הניקוז - ניתן לו נגד הנציב.

מפעלים קיימים

51. (א) מפעל-ניקוז שהוקם לפני תחילתו של חוק זה או שבהקמתו הוחל לפני אותו יום, רשאי שר החקלאות, לאחר התייעצות במועצה, לאשר תכנית להקמתו ולהפעלתו מיום האישור או מיום מאוחר יותר, ויראו את התכנית כאילו אושרה וקיבלה תוקף לפי הוראות חוק זה.

(ב) הודעה על אישור תכנית לפי סעיף זה תפורסם ברשומות.

(ג) אושרה תכנית למפעל קיים לפי סעיף זה, רשאי שר החקלאות לאחר התייעצות במועצה, להרשות שארנונות הניקוז בקשר למפעל יוטלו אף לכיסוי מלא או חלקי של אותן התוצאות שהוצאו להקמת המפעל, לשינויו או להחזקתו תוך שנה לפני אישור התכנית - למעט אותו חלק מהוצאות אלה השווה לסכום שניתן למטרות אלה על ידי אוצר המדינה; הודעה על הרשאה כאמור תפורסם ברשומות.

פרק חמישי: הוראות כלליות

סמכות לעלות על קרקע

52. (א) רשאי הנציב או רשות הניקוז, הם ושליחיהם, להיכנס בכל עת סבירה לכל קרקע ובנין ולעשות כל פעולה הדרושה כדי לברר את האפשרות או הצורך למלא כל תפקיד או להשתמש בכל סמכות לפי חוק זה, או כדי לערוך מדידת מים וקרקע או לבצע חפירות וקידוחים בקרקע.
- (ב) על עבודות שבוצעו לפי סעיף-קטן (א) יחולו הוראות סעיף 32.

הוראות חירום

53. (א) רשאי שר החקלאות לעשות אחד הדברים המנויים להלן, אם ראה שהדבר דרוש לשם מניעת סכנה תכופה שאין למנעה בדרך אחרת לפי חוק זה, או כדי למנוע שטפון או סחף-קרקע או לתקן נזק שנגרם על ידי שטפון או סחף:

(1) להכריז בצו על אזור הנגוע בשטפון שהוא אזור מוגן ולאסור באותו צו או בצו מאוחר יותר, מרעה או מעבר של בעלי-חיים באזור, את עיבוד הקרקע בו בכל צורה שהיא או כל עבודה הנעשית עליה, לרבות קטילה, כריתה, שריפה או סילוק של כל צמחיה;

(2) להורות לנציב על ביצוע כל עבודה או פעולה באזור המוגן על ידיו או על ידי שליחיו, שלדעתו יש בה צורך דחוף לשם תיקון הנזק שנגרם על ידי השטפון או כדי מניעתו בעתיד, ובלבד שלא תופקע קרקע או זכות בה ולא יותקן בה מבנה או מיתקן של קבע מכוח סמכות לפי סעיף זה.

(ב) המדינה אינה חייבת בפיצויים בעד כל פעולה מכוח סעיף זה אלא אם גרמה נזק למבנים, למיתקנים או לגידולים שלא נפגעו וגם לא היו עלולים להיפגע מהשטפון או מסחף הקרקע שהפעולה נועדה למנעם או לתקן את הנזק שנגרם על ידיהם.

(ג) התובע פיצויים לפי סעיף זה יגיש תביעתו לנציב; לא קיבל הנציב תביעתו, כולה או מקצתה, יכריע בית-הדין לעניני מים.

(תיקונים: התשי"ט, התשי"ך)

54 עד 57. (בוטלו).

עבירות ועונשין

58. העובר על הסעיפים 4 או 5 או על צו לפי הסעיפים 6 או 53 או על הוראת תקנות לפי חוק זה, וכן המפריע לנציב או לרשות הניקוז או למי שפועל בשמם, למלא את תפקידיהם או להשתמש בסמכויותיהם, דינם - מאסר שנה אחת או קנס 1,000 לירות; היתה העבירה נמשכת, דינם - מאסר נוסף של שבוע או קנס נוסף של 50 לירות או שני הענשים כאחד בעד כל יום שבו נמשכת העבירה אחרי הרשעה בדין.

מסירת הודעות

59. מסירת הודעה או מסמך אחר על ידי הנציב או רשות הניקוז או ועדה מועדונית, לפי חוק זה או לפי התקנות על פיו, תהא מסירה כדין, אם נשלחו בדואר רשום לאדם שלו נועדו לפי מען מקום-מגוריו הרגיל או האחרון או מקום-עסקיו הרגיל או האחרון.

ביטול

60. בטלה - פקודת הניקוז (מים עליונים), 1942.

תיקונים

61. פקודת השטפון וסחף הקרקע (מניעה), 1941, תתוקן כך:
- (1) הפקודה תיקרא "פקודת סחף הקרקע" (מניעה), 1941, וסעיף 1 לפקודה יתוקן בהתאם לכך;
 - (2) בכותרת הארוכה של הפקודה, במקום המלים "שטפון וסחף-קרקע", בכל מקום שהן, יבוא "סחף-קרקע";
 - (3) בסעיף 2 לפקודה, במקום המלים "שטפון וסחף הקרקע", בכל מקום שהן, יבוא "סחף הקרקע"; אולם תיקון זה אינו פוגע בתקנות שהותקנו על פי הפקודה האמורה לפני תחילתו של חוק זה, ושר החקלאות רשאי לבטל תקנות כאמור, כולן או מקצתן, גם בתקנות לפי חוק זה.

שמירת סמכויות

62. חוק זה אינו גורע מחיובים שהוטלו וסמכויות שהוענקו בחיקוק אחר.

ביצוע

(תיקון התשכ"א)

63. שר החקלאות ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל ענין הנוגע לביצועו, לרבות כללים בדבר חישוב הפיצויים לפי חוק זה, שסעיף 34 א אינו חל עליהם, ולרבות הטלת אגרות בעד רשיונות והיתרים המוצאים בהתאם לחוק זה.

קדיש לוז
שר החקלאות

דוד בן-גוריון
ראש הממשלה

יצחק בן-צבי

נשיא המדינה

¹ ס"ח 236, התשי"ח (29.11.1957), עמ' 4.

תיקונים:

ס"ח 288, התשי"ט (13.8.1959), עמ' 188 ;

ס"ח 301, התשי"ך (17.2.1960), עמ' 10 ;

ס"ח 336, התשכ"א (5.4.1961), עמ' 90 ;

ס"ח 423, התשכ"ד (2.4.1964), עמ' 76.

² הביטוי "ועדת-שפיטה" הוחלף ב"בית-דין לעניני מיס" והביטוי "המנהל" - הוחלף בתואר "הנציב" (תיקון התשכ"א).